

Hvor skal vi hen du.

Et oplæg om fremadrettethed.

Finn Holst, Fredemus.

Hånden på hjertet, mange steder føler man at krisen kradser på døren til musik. En succesfuld amerikansk økonomikampagne, som derover går under navnet "Back to Basics" har i de store mulighedsers land givet musikundervisningen alvorlige problemer, kun opvejet af behovet for Footballbands, som skolerne kunne være leverandør i - og Football er der penge i. Da kampagnen blev importeret til Danmark for at hærge her, var der åbenbart ingen som genkendte den eller vedkendte sig den som en regulær kampagne - og så er det at sådan noget skidt fungerer endnu bedre....

Skal vi så importere den amerikanske løsning, og udvikle folkeskolens musikundervisning til at være leveringsdygtig i salgbare indslag. Det kunne jo være rimeligt at orientere undervisningen mod at bibringe eleverne en kompetence som de kunne bruge til noget - gerne af erhvervsmæssig og kommerciel karakter - det ville jo også være en slags erhvervsorientering - ik'.

Hvad er egentlig opgaven i folkeskolen - er det en uddannelsesinstitution eller en dannelsesinstitution. Det var man egentlig ikke i tvivl om tidligere - og det er man åbenbart heller ikke nu - bare med modsat fortegn. (Se f.eks. artiklen "Et begreb kom snigende" / Jens Erik Kristensen, Århus Universitet i folkeskolen Nr. 15 - 2001).

Så ud over at lave Footballbands og sælge dem kunne vi så reducere den almene musikundervisning til de klasstrin hvor den har betydning for læseindlæringen. "Bedre resultater for færre penge". Jo det er økonomitænkning det handler om - som Anni Herfort også citeres for (FS Nr. 13 2001, "Dus med et bredt evalueringssyn"): "Vi kan konstatere, at uddannelseøkonomer verden over i betænkelig grad har formået at sætte økonomitænkning på dagsordenen i både den internationale og den danske uddannelsesdebat". Og nu, Anni?

Nedskæringer på timetal, uddannelse og efteruddannelse i musik har ramt hårdt. Derfor mener jeg er det er på høje tid (læs: nu kan vi altså ikke vente længere) at vi får fagets "rettethed" til debat. Jeg vil derfor komme med et udspil med nogle punkter, som jeg mener kunne betyde noget "indefra", og jeg vil drage nogle sammenligninger til udviklingen i Sløjd over de sidste 10 år, som jeg har været blandet ind i.

Så jeg åbner ballet med fem punkter:

1. Spøgsålet om målet med musikundervisningen.
2. Musik i tvær- og flerfaglig sammenhæng.
3. Musik og IT / Medier.
4. Folkeskole - musikskole.

1. Målet med musikundervisningen.

Det er ikke nogen hemmelighed at der skal laves en ny læseplan for musik, ligesom der er blevet lavet for dansk og matematik. Ny skal den nu ikke være, det skal være en revidering af den gamle. Jeg har fået den forståelse, at man nu ikke mere direkte siger at man ønsker at "operationalisere" målene (endnu et ord som kom snigende). Der skal være "klare mål" - det udtryk er i sig selv tomt, men medbetydningen henviser vist til noget med "kompetence" - noget "reelt" som modbegreb til en eller anden forestilling om "noget tåget pædagogisk snak"? Og der er vel ingen som kan have noget imod at udvikle kompetente elever. Nej, men vi skal holde os for øje at kompetencebegrebet ligemeget hvor meget det bliver sminket op har en uomgængelig kerne af *uddannelsesmæssig* karakter - selvom man inddrager en 'legitim periferi' af *dannelse*..... Det håndværksmæssige aspekt i musikundervisningen kobles nemt til 'kompetence'. Hele denne problemstilling er ret vanskelig at få hold på, men vi må holde fast ved at det er yderst problematisk at anse folkeskole-musikundervisningen for at være af uddannelsesmæssig (erhvervsforberedende) karakter i modsætning til af dannelsesmæssig karakter.

Frede V. Nielsen behandler problematikken i sin bog *Almen Musikdidaktik (opfordring: læs det i sin helhed i bogen)*:

".. musikfaget rummer potentielle indholdsdimensioner, som rækker ud over faget i snæver teknisk forstand og ind i et dannelsesmæssigt hele."(s359)

"...at musik som undervisningsfag... - har forstået at fastholde sin identitet....Jeg tror det i vid udstrækning

skyldes, at faget ... har bevaret en kerne af af noget håndværksmæssigt og fagligt konkret Den håndværksmæssige side kan godt udarte til det snævre og perspektivløse, d.v.s. blive mål i sig selv. I virkeligheden findes der nok mange eksempler på det både i almen undervisning og i musikalsk uddannelse. Men det er ikke noget argument mod det håndværksmæssige og det fagligt specifikke. Det er et argument imod perspektivet i det." (s.359)

Så et lille sidespring til Sløjd:

Sløjdfagets kerne af det håndværksmæssige og konkrete har holdt faget på banen siden det blev indført af Mikkelsen omkring det forrige århundredeskifte. Helopretning, elefantkam og mange andre sjove ting var efterhånden blevet en slags mål i sig selv. Ikke at Mikkelsen opfattede det håndværksmæssige som et mål i sig selv, nej da, han havde meget udtrykkelige dannelsesmæssige mål, men de fulgte ikke rigtigt med op gennem tiden, og i øvrigt var tiden jo altid knap, så for det meste kunne man ikke nå 'ud over' det håndværksmæssige. En væsentlig drivkraft bag en revidering af faget sløjd har været den tidligere forstander for Sløjdlærerskolen Willy Daniel. Da de fleste i lærerstaben på Sløjdlærerskolen pludselig skulle pensioneres, hentede Willy nye folk ind, som hver på sit sæt på enestående vis havde arbejdet med nye muligheder i faget. Det rykkede ved den fastlåsthed, der kan ligge i at en håndværkskompetence indeholder sin egen autoritet. Sløjd skulle jo ikke uddanne "små tømrere", "små maskinarbejdere" o.s.v. Man kunne således sige at Sløjd i den nævnte proces har gjort op med "helopretningen" og "elefantkammen". Ikke at det ikke er vigtigt at lære at heloprette, men det er ikke et mål i sig selv. Faget har gjort op med elefantkammen - ikke at det er dårligt at save lige, men det er ikke et mål i sig selv.

Den proces Sløjd har gennemgået med Sløjdlærerskolen i København som primus motor, kan være svær at sammenligne med musik. Sløjdlærerskolen er en helt speciel institution, som ud over at lave kurser i faget i tæt forbindelse med skolepraksis uddanner lærere (som har en læreruddannelse allerede) i liniefaget sløjd. På den anden side higer og søger sløjd efter en fagdidaktik, som bare tilnærmelsesmæssigt kunne sammenlignes med den musik har i kraft af Frede V. Nielsen's bog 'Almen musikdidaktik'.

2. Musik i tvær- og flerfaglig sammenhæng.

Sløjd er et af de fag, som har udviklet den faglige dimension i andre fag som en egentlig *faglighed*. Det er altså ikke noget man sådan lige hiter på. Sløjdlæreruddannelsen kvalificerer både til sløjd som fag og sløjd som arbejdsform. Udviklingen af et sådant fagapparat kræver praksis. Men på den anden side er den en meget vanskelig proces at flytte tingene fra hverdags erfaringer til en faglighed - det kræver en didaktisk kraftanstrengelse, som man hverken kan forvente eller finde plads til i hverdagens cirkus. At 'fremstille' en 'faglighed' som skrivebordsarbejde - tvivler jeg stærkt på - på grund af ydmyghed overfor opgaven. Ikke desto mindre tror jeg det er en meget vigtig opgave der skal og bør løses. Og musik har noget at komme med.

Heiner Gembris sammenfatter i sin nye bog forskning og resultater vedrørende transfereffekt i forbindelse med musik: Forskellige undersøgelser har kunne påvise en positiv indflydelse på den spogelige udtryksevne, på læse- og retskrivnings-kompetancen, på udvikling af intelligens og kreativitet, og på det emotionelle og sociale område. Nyere undersøgelser bekræfter transfereffekt af musikalsk aktivitet på andre områder, men betoner at det kræver at de musikalske aktiviteter skal være lavet med henblik på transfer. Der ikke er nogen global transfer, men der kan opnås meget positive resultater i specifikke tilfælde. (Heiner Gembris. Grundlagen musikalischer Begabung und Entwicklung. Augsburg, Wissner. 1998.)

Men indtil videre må vil vel følge det dårlige eksempel og danse en regndans når emnet er vejret, og synge med på 'Buster' som indslag til et fagligt forløb om Bjarne Reuter. Det er jo hyggeligt at danse lidt og synge lidt - og så er det en rar pause fra det faglige..... Den med Buster er i øvrigt et eksempel fra Udviklingsrapporten om den Praktisk Musiske Dimension - og i øvrigt det eneste eksempel med musik jeg kunne finde i hele rapporten. Det er min opfattelse at man som lærer ender i "generalistgrøften" af nød og ikke af lyst. Det er nødvendigt at udvikle det specifikke - det faglige apparat. Den fremsynethed burde "faget musik" have haft for længe siden for at spare "fagets lærere" for at blive sat i den ubehagelige situation.

3. Musik og IT / Medier.

Jeg deltager i et projekt om børn og medier, hvor et børnebibliotek og et antal skoler arbejder sammen om nogle meget fine målsætninger. Første emne er at arbejde med tekstbehandling. Noget mere kniber det når det kommer til billedbehandling, men med lidt fælles hjælp.... Så godt så vidt. Men når det kommer til lyd og musik, så er den altså gal.

Der findes en række meget udemærkede programmer til musik. Mulighederne for at arbejde med IT og medier i musik og at indrage musik i arbejdet med IT og medier er fantastisk gode. Visse "velrenomerede" programmer er desværre mindre egnede for børn. Tankegangen, som eleven skal følge for at komme fra punkt A til punkt B er ikke i programmets *forgrund*. Det kan findes i programmet, hvis man ved det i forvejen, billederne skal være *i hovedet* i forvejen - for de er ikke på skærmen. Den begrebsdannelse man kunne være med til at støtte ved at arbejde med musik og IT er i sig selv en forudsætning for at kunne arbejde med det. Min pointe er at de programmer vi arbejder med - ikke mindst med børn - bør være "kognitivt" korrekte.

Mulighederne på musikområdet dækker alt fra helhedsorientering og elementmetode til simulering - og simulering behøver ikke at være noget "ulødigt" - tænk blot på en "flightsimulator" - det kan betyde nye og meget spændende veje i undervisning. En af de spændende perspektiver ved musik og IT er også at vejen fører lige lukt til *medier* og dermed til en plads i solen for musik i tvær- og flerfaglig sammenhæng. Hvis altså...

IT har en mulighed til, som er vigtig for et fag som musik. IT giver muligheder for at udveksle materialer, ideer mm - at arbejde i et netværk. Mens jeg arbejdede på Sløjdlærerskolen var jeg med til at bygge videre på Lær-IT ideen ved at opbygge nogle websider med idé og inspirationsmaterialer (www.sloejd-kbh.dk). Den tanke har jeg brygget videre på med Fredemus' websider.

Det var faktisk tanken på sløjdlærerskolen at udvikle den faglige dimension omkring sløjd og IT - men sløjd er ikke så godt stillet som musik. Tegneprogrammer, især 3D tegneprogrammer, er ikke for begyndere eller for fattige skoler. Animation af arbejdsprocesser er heller ikke for novicer. På området "styring" udviklede vi selv et lille program i Liberty Basic, hvor man kunne programmere en computer til at foretage visse styringsopgaver.

I musik er vi langt bedre stillet - vi er nærmest privilegerede. Mulighederne for at arbejde med musik og IT/ medier er mangfoldige og perspektivrige. Men igen, det kræver - eller giver muligheder for - faglig udvikling.

4. Folkeskole - musikskole.

Denne debat har givet en del røde ører og hævede stemmer. Det er ikke vejen at gå. Mulighederne for et udvidet samarbejde mellem folkeskole og musikskole er oplagt. Det er en ressource "musikken" bør udnytte - ikke mindst i en trængt situation. Jeg vil trække to forhold frem.

For det første er undervisningsformen på musikskolen overvejende en "elementmetode", mens undervisningsformen i folkeskolens musikundervisning overvejende er en "helhedsmetode". Det er en pudsighed at hel og del på denne måde er delt op mellem to institutioner. Det kunne da være morsomt, hvis man gjorde det samme i danskundervisningen...

For det andet er der meget stor forskel på det "undervisningssyn" man har i musikskolen og i folkeskolen. For nu at vende tilbage til forskellen mellem "uddannelse" og "dannelse" så er musikskolen langt mere "uddannelsesorienteret" end folkeskolen. Folkeskolen er langt mere "dannelsesorienteret" (på trods af tidens hurraord).

Et samarbejde mellem folkeskole og musikskole ville give nogle oplagte muligheder for at nå bedre resultater med de samme ressourcer ved at kombinere helheds- og elementmetode. Og det ville være et plus for musikskolerne at blive bedre til at sætte det håndværksmæssige ind i et dannelsesmæssigt hele. Det ville måske kunne medvike til at stoppe det gennemtræk, som sikkert er med til at øge lærernes frustrationsniveau på grund af dissonansen mellem virkelighed og ambitioner. Og det ville være et plus for folkeskolen at se mulighederne i det håndværksmæssige aspekt - og måske derigennem blive tændt på at ville mere.

Men jeg vil hvertfald ikke være med i det sædvanlige moppekor, som med efterhånden lidt skingre stemmer gentager kampagnen om at folkeskolelærerne ikke er deres løn værd. Tværtimod. I en kæmpe forårskoncert med folkeskoler og musikskole, hvor folkeskolerne leverede kor, sammenspilsgrupper på diverse instrumenter, en kæmpe rytmegruppe med musik og bevægelse (Stomp) leverede *folkeskolen* deres produkt med godt 300 elever - det er fornemt. Det kræver faktisk at man kan noget - og det folkeskolemusiklæreren ofte kan er at kombinere musik med *undervisning* af mange børn og få en helhed til at hænge sammen. Og det er en kunst der skulle have en helt anden status end at være "target" for en organiseret mobning. Min erfaring er at musikskolen sjældent kan denne kunst, selvom de måske kun skal håndtere en tiendedel af elevtallet. Det er ikke et angreb på musikskolelærerne - de kan jo noget andet - men en erfaring der peger på at balancen mellem en faglig kunnen og en pædagogisk kunnen er vigtigere end en fokusering på den ene. Det jeg plæderer for er at få øje på at undervisningen ikke fungerer bedre end det niveau man har som udgøres af en balance mellem de to sider af sagen. Lad os derfor tage fat på et samarbejde mellem folkeskole og musikskole og

undgå at musikskolen kommer for at "redde" folkeskolen - det handler om et ligeværdigt samarbejde. Så har samarbejdet mellem to to "lærerprofiler" nogle store muligheder.

Afrunding:

I den 'Almene uddannelse i sløjd' hører det med til uddannelsen at være i stand til stadig at udvikle sig i takt med nye tendenser og vilkår. Hvis vi havde et grundlag for noget lignende i musik ville man ikke være villig til erstatte det med "at prøve at holde skindet på næsen" eller "det nødvendige for at overleve".

Jeg tror vi har brug for at få kigget lidt dybere i vores fælles selvforståelse.